

Västmanlands läns museum
Kulturmiljö Rapport B
2006:B2

Berge 1:13, restaurering av jordkällare

- länsstyrelsens projekt för restaurering av
överloppsbyggnader av enklare typ 2005

Antikvarisk kontroll

Berge 1:13
Himmeta-Bro socken
Västmanlands län

Anna Ahlberg

**Berge 1:13, renovering av jordkällare
- länsstyrelsens projekt för restaurering av
överloppsbyggnader av enklare typ 2005**

Antikvarisk kontroll

Berge 1:13
Himmeta-Bro socken
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM 050122

Anna Ahlberg

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Karlgatan 2, 722 14 Västerås
Tel 021-39 32 22
E-post: lansmuseet@regionvastmanland.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2018.

Omslagsfoto: Jordkällaren på Berge 1:13 efter renovering, 2005. Foto: Anna Ahlberg, Västmanlands läns museum

Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Anna Ahlberg, Västmanlands läns museum.

Kartor: © Lantmäteriet. Ärende nr i 2018/00086.

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-87828-36-2

Inledning

Fastigheten Berge 1:13 ligger nordväst om Himmeta kyrka i Köpings kommun. Fastigheten ligger i ett skogsrikt område i det öppna odlingslandskap nordväst om Köpings tätort. På fastigheten finns en jordkällare, som enligt ägaren, troligen är uppförd på 1880-talet. På fastigheten finns även ett bostadshus och en större ekonomibygnad.

Fastighetsägaren för Berge 1:13 har under 2005 ansökt om bidrag för byggnadsvårdsåtgärder på jordkällare inom ramen för Länsstyrelsen i Västmanlands läns projekt *Stöd till överloppsbyggnader av enklare typ*. Länsstyrelsen beviljade bidrag på 5000 kr i beslut från 17 maj 2005, dnr 434-2830-05. För antikvarisk kontroll svarade Västmanlands läns museum genom byggnadsantikvarie Anna Ahlberg, som även sammanställt föreliggande rapport.

Fastigheten Berge är belägen väster om Himmeta kyrka.

Historik

Om fastigheten Berge 1:13 finns litet att läsa i arkiven. Gården har en klassisk form för gårdar från 1800-talets andra hälft och 1900-talets början med bostadshus och några ekonomibygnader. Enligt fastighetsägaren är jordkällaren uppförd på 1880-talet. Jordkällare var ett mycket betydelsefullt inslag i självhushållningen. De var inledningsvis uppförda i en enkel konstruktion för att utvecklas till mer avancerade med bland annat valvlagt tak i huggen sten. Valvet täcktes ofta med jord och ett sadeltak. Kring sekelskiftet 1900 var det vanligt att använda huggen sten i jordkällarna. Jordkällaren i Berge 1:13 har en grund i kallmur av huggen natursten. På flera ställen är kallmuren lagad med hårt bruk. Källaren har en överbyggnad med sadeltak täckt av ett taktegel, men saknar valv. Längst upp mot sadeltaket finns en gjuten yta. Jordkällaren är belägen i en slänt i anslutning till fastighetens bostadshus. Den synliga delen av muren är delvis fogad med puts och källarens dörr är av liggande plank.

Byggnadsvårdsåtgärder

Fastighetsägaren har sökt bidrag för att genomföra byggnadsvårdsåtgärder på tak och murverk. Befintligt faltak har ersatts med ett nytt brädtak, lagt i lock, i lika dimension som det äldre. Taket har läktats om och befintliga takpannor bytts ut mot ett äldre enkupigt taktegel. Befintlig halm och fyllnadsmaterial, som fanns bevarat under faltaket, har ersatts med ny halm. Av takkonstruktionens panel har ca 25% bevarats och resten ersatts med liknande panel. Panelen har målats med röd färg. Takkonstruktionens innertak har helt ersatts. Samtliga syllar och takbjälkar har ersatts med tryckimpregnerat virke. Mellan syll och mur har papp lagts. I fogningar i muren har skett med kalkbruk. Nockbräda, vindskivor och vattbrädor har alla ersatts och nya har strukits med trätjära. Ytterdörren har enligt utföraren skrapats och behandlats med linolja. Putsarbeten på stenmurens exteriör har ej genomförts.

Resultat

Fastighetsägaren och antikvarisk kontrollant har haft underhandskontakt under arbetet. Bidragsmottagaren har bedömt att skadorna var mer omfattande än vad som kommunicerats med läns museet vid underhandskontakt i telefon den 24 maj 2005. Bidragsmottagaren har därför delvis vidtagit åtgärder som varit mer omfattande än det som återfunnits i länsstyrelsens beslut och bifogade handlingar. Museet bedömer att vissa genomförda åtgärder är tveksamma ur antikvariskt hänseende. Jordkällaren har dock renoverats och kommer fylla sin ursprungliga funktion framöver. Valet av tryckimpregnerat trä diskuterades med kontrollanten i maj, som då inte godkände materialet. Samtliga åtgärder med detta material kan därför ej godkännas ur ett antikvariskt perspektiv. Läns museet genomförde en slutbesiktning av byggnadsvårdsåtgärderna den 29 september 2005. Fastighetsägaren hade då inte möjlighet att delta och ovanstående uppgifter har förmedlats per telefon den 14 november 2005.

Jordkällarens mur är fogad med kalkbruk.

Överbyggnaden är täckt med ett enkupigt lertegel.

Vindskivor ochnockbräda är tjärad, panelen målad med rödfärg.

Syllar och takbjälkar ersatt med tryckimpregnerat trä.

Jordkällaren mur är kallmurad, lagningar i fog är på vissa ställen av grovt cementlikanden bruk.

Den äldre dörren är målad med linoljefärg.

Bildförteckning

Bild id	Fotograf
v1m-kmvaa-2480	Anna Ahlberg
v1m-kmvaa-2484	Anna Ahlberg
v1m-kmvaa-2486	Anna Ahlberg
v1m-kmvaa-2482	Anna Ahlberg
v1m-kmvaa-2483	Anna Ahlberg
v1m-kmvaa-2481	Anna Ahlberg
v1m-kmvaa-2485	Anna Ahlberg

Administrativa uppgifter

<i>Västmanlands läns museums dnr:</i>	VLM 050122
<i>Länsstyrelsen dnr:</i>	434-2830-05
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Berge 1:13
<i>Landskap:</i>	Västmanlands landskap
<i>Län:</i>	Västmanlands län
<i>Socken:</i>	Himmeta-Bro socken
<i>Kommun:</i>	Köpings kommun
<i>Ägare:</i>	Tomas Brandel Skogsborg Himmeta 731 96 KÖPING
<i>Antikvarisk kontroll:</i>	Västmanlands läns museum Antikvarisk kontrollant Anna Ahlberg Västerås slott 722 11 VÄSTERÅS

– en del av Region Västmanland

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@regionvastmanland.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-87828-36-2